

"Якщо ви бажаєте, щоб ваші діти зробили перший можливий крок до Нобелівської премії, починайте не з хімії, а з музики. Бо абсолютна більшість Нобелівських лауреатів в дитинстві були оточені музикою. Бо музика їжа для мозку, в структурах музики приховані усі подальші наукові відкриття. І Ейнштейн із скрипкою, і Планк у рояля – не випадковість, не примха, а Божественна необхідність"

Михаїл Казиник

Вплив музики на психічну діяльність дитини.

Музика володіє сильним психологічним впливом на людину. Вона впливає на стан нервової системи (заспокоює, розслаблює чи, навпаки, розбурхує, збуджує), викликає різні емоційні стани (від умиротворення, спокою та гармонії до неспокою, пригніченості або агресії).

У зв'язку з цим важливо звернути увагу на те, яку музику слухають діти. Збуджуюча, гучна музика, що виражає агресивний настрій, позбавляє людину (і дорослого, і дитину) стану врівноваженості, спокою, а при певних умовах (наприклад, на рок-концертах) спонукає до руйнівних дій. Особливо протипоказана така музика при гіперзбудливості, розгальмованим дітям зі слабким контролем, тому що вона підсилює прояви негативних властивостей у поведінці дитини.

Спокійна музика, що викликає відчуття радості, спокою, любові, здатна гармонізувати емоційний стан як великого, так і маленького слухача, а також розвивати концентрацію уваги.

Музику можна слухати перед сном, щоб допомогти дитині заспокоїтися і розслабитися. Коли дитина ляже в ліжку, увімкніть спокійну, тиху, мелодійну, м'яку музику і попросіть її закрити очі і уявити себе в лісі, на березі моря, в саду або в будь-якому іншому місці, яке викликає в неї позитивні емоції. Зверніть увагу дитини на те, як розслабляється і відпочиває кожна частина її тіла.

Музика в житті малюка

Музика, як вид мистецтва, повинна увійти в життя дитини із самого народження. Батьки мають право запитати: "А це не зарано?". На це питання можна відповісти так: "Ні не зарано, а може трішечки пізно". Педагогами доведено, що ще до народження дитина сприймає не тільки голос матері, але і деякі звістки іззовні. Це говорить про те, що музика, музичне мистецтво ближче дитині, ніж інші види мистецтва, тому що слуховий аналізатор дитини починає формуватися одним із перших. Для дітей раннього віку інтонаційна виразність музики, близька до інтонації голосу людини і має велике значення. Вона благодійно діє на настрій дитини, викликає перш за все почуття задоволення. Постійні позитивні реакції на музику впливають на формування емоційної сфери дитини. Музичне сприйняття музики дитиною підвищує більшість процесів формування його організму та психіки. Різноманітні рухові реакції малюка, які викликають музичні звуки, говорять про прямий зв'язок музики з фізичним розвитком людини. Музичні здібності у дитини можуть виявлятися

дуже рано, а їх відсутність не можна вважати дійсним. Тільки ваша турбота про залучення дитини до музики зможуть закласти у дитині „ядро” музичності. Для цього наберіться терпіння. На першому етапі вам потрібно 3-5 хвилин.

Наше завдання навчити дитину уважно слухати музику, розвивати у неї співучі навички і вміння ритмічно рухатись під музику. Але більшість вихователів такої освіти не мають, та це і не обов'язково. Достатньо вміти чисто співати, правильно інтонувати музичні мелодії, виразно виконувати танцювальні вправи. Не обов'язково повторювати репертуар, з яким дитину ознайомлюють на музичному занятті. У більшості діти не можуть відтворити ці музичні твори. І тому в повсякденні ви маєте можливість ознайомити дітей з тими музичними творами, які відомі вам, але вони повинні бути зрозумілими дітям. Дитина емоційніше сприймає і голос, і рухи дорослих та із задоволенням повторює їх. Якщо в занятті з дитиною ви будете використовувати і музичні інструменти (це можуть бути бубон, барабан, трикутник) це збагатить уяву дитини про звукову палітру музики. Всі хотіли б бачити дітей добрими, чуйними, які розуміють і цінують красу оточуючого світу. Ці прекрасні людські почуття можуть виховуватися мистецтвом, якщо почати з самого раннього дитинства.

Українська народна пісня

Українська народна пісня є унікальним явищем у світовій культурі. Вона вражає розмаїттям жанрів, стилів, глибиною змісту, незбагненною й незрівнянною за своєю красою й простотою поезії.

Бо ж не дарма народна пісня творилася протягом тисячоліть, а, отже, пройшла такий відбір, якого не знав жоден музичний жанр. Чим уважніша людина до народної пісні, тим легше вона відрізняє зерно від сміття, тим багатша її пожива від цілющої сили справжньої пісні. В чому ж терапевтична дія пісні? Це так званий спеціалізований жанр, у якому майже нічого, іншого, крім емоцій немає.

Достеменно відомо, що діти, які не знали, не чули, не сприймали у своєму ранньому дитинстві ні колискових, ні повчальних забавлянок чи пестушок, ні приспівок, зростають черствими до людської біди і горя, жорстокими до людей і тварин, загальмованими до навчання і сприйняття оточуючого. Не соромтесь плакати, слухаючи гарну пісню. Дайте волю сльозам. Це ваше очищення. Пісня лікує вашу думку – це відома імперично знайдена істина.

Людина свідомо чи несвідомо знаходила найздоровіший, найефективніший спосіб дихання. Недарма дихальні вправи були особливим об'єктом уваги найдавніших лікарів, жреців, воїнів, філософів. Швидкий вдих і повільний видих в узагальненому розумінні це й є пісня. Пісня непомітно й завжди несподівано допомагає стати віч-на-віч зі своєю бідною, душевною травмою. Бо людині властиво ховатись від власних психологічних травм, не визнавати та не помічати їх – це надто болісно. Через емоційний канал пісня розкриває людині суть її душевної травми, акцентуючи увагу на добрі, красі. Реакцією на розуміння будуть сльози. В нашому сучасному стрімкому житті тепер майже не чути в домівках колісанок наших бабусь. Нажаль, зникають

українські народні пісні-перлини – приспівки, забавлянки, віршовані смішинки, гумористичні небилиці. А чи варто нехтувати народним досвідом?

Пісню - в життя групи

Пісня повинна звучати не тільки на музичних заняттях, а й під час ігор, на прогулянках, входити в дитяче життя. Це стає можливим, якщо вихователь любить пісні, співає разом із дітьми. Вихователь повинен знати, яке значення має спів для дитини, які пісні потрібні для певної вікової групи, сам правильно й виразно співати дитячі пісні.

Виразність, м'якість, наспіваність звучання мелодії – важливі вокальні навички. Легше співати ті пісні, в тексті яких зустрічається більше голосних звуків. Тому перевагу потрібно надавати народним пісням.

Якщо діти співають неправильно, вихователь повинен вказати на помилку, самому заспівати цей фрагмент. Потім запропонувати одній дитині заспівати пісню, а на останок - вся група повторює твір. Вибір пісні краще робити разом з музичним керівником. Буває таке, що одну й ту ж пісню діти сприймають по-різному. Це залежить від складу дітей (хлопчики й дівчата), їх музичної підготовленості, інтересів.

Крім правильного виконання мелодії дітьми, вихователь повинен слідкувати за чіткою вимовою слів, закінчень. Приклад вихователя допомагає дітям уникнути неправильної вимови слів. Якщо вихователь помітив помилки, необхідно одразу ж їх виправити. Виразно виконати пісню допоможе музичний керівник. Він акцентує увагу вихователя на те, які відтінки зробити в пісні згідно художнього образу, які слова виділити, де співати швидше, де повільніше, а де потрібно брати дихання. Виховуючи у дітей любов до пісні, необхідно розвивати бережливе ставлення до неї, не дозволяти співати крикливо, не доспівуючи текст, як під час самостійної музичної діяльності так і в іграх, на прогулянках. Якщо спів переходить в пусту забаву, необхідно зупинити дітей, зробити зауваження й надати приклад правильного співу. Тоді діти ніколи не будуть байдужими до пісні. Інтерес вихователя до музики виховує дітей, його щирість у почуттях, узгодженість дій з музичним керівником – основні умови, які дають позитивні результати. Пісня "живе" в дитячому садочку, в кожній групі.

Музика в повсякденному житті дітей

Щоденна самостійна музична діяльність пов'язана з ініціативою і бажанням дитини звертатися до власно набутого мистецького досвіду. Тому педагог, спостерігаючи за дітьми, має здійснювати непрямий вплив за організацію відповідного розвивального середовища та сприятливих умов для підтримки й розвитку самостійних дитячих музичних проявів. Наприклад, можна моделювати ситуації виклику чи успіху. Ситуація виклику — це прийом непрямого запрошення до самостійних дій, провокування і спонукання дітей до активності, надаючи нові можливості для реалізації. Щоденне використання музики у повсякденному житті є найпоширенішою формою роботи. У такому випадку в дитячій групі панує атмосфера повсякденного звернення до музики як життєво необхідного позитивного емоційного враження. Так, педагог має:

доцільно використовувати музику у різних видах дитячої діяльності — ігровій, образотворчій, руховій, під час сприймання літературних творів (наприклад, під час слухання музично ілюстрованих казок), збагачувати досвід дітей творами світової класики, добірною українською музикою з національної спадщини — про Україну, її духовно-культурні цінності, про Київ, дім, рідну мову, батьків, — а також сучасною дитячою музикою у виконанні дорослих і дітей (аудіозаписи, відеозаписи). Використання музики у повсякденні вихователь передбачає у календарному плані. Музичний керівник і вихователь, орієнтуючись на програмові твори з національної та світової музичної спадщини, дбаючи про високий художній рівень і доступність репертуару, можуть також самостійно добирати музичні твори із сучасних фахових джерел, зокрема посібників, збірок, хрестоматій, журналу «Музичний керівник». Окрім того, педагоги мають радити добір музики для родинного кола і спонукати батьків цікавитися успіхами своїх дітей у музичній діяльності. На сайті дошкільного навчального закладу створено сторінку з музичного виховання дітей. Матеріал для неї мають готувати і періодично оновлювати не лише педагоги, а й батьки.

Музика – могутній засіб всебічного розвитку дитини, формування її духовного світу. Вона розширює її кругозір, знайомить з різноманітними явищами, збагачує почуттями, викликає радісні переживання, сприяє вихованню правильного ставлення до навколишнього світу. Залучення до музики активізує сприймання, мислення та мову, виховує високий естетичний смак, розвиває музичні здібності, уяву, творчу ініціативу, всебічно впливає на її розвиток.

Ввести дитину в чарівний світ музики, розвиваючи її музичні і творчі здібності покликані музичні керівники дошкільних закладів. Але важливо не тільки на музичних заняттях, а й у повсякденному житті створювати умови для розвитку музичних нахилів, інтересів, здібностей дітей. В іграх, на прогулянках, під час самостійної художньої діяльності діти за власною ініціативою можуть співати пісні, водити хороводи, слухати грамзапис музичних творів, підбирати найпростіші мелодії на дитячих музичних інструментах. Музичну діяльність дітей у побуті відрізняє самостійність, ініціативність, прагнення зробити щось своє.

Отже, у дошкільників насамперед потрібно виховувати самостійність й ініціативу у використанні знайомих пісень, танців у різних умовах (в іграх, на прогулянках, у самостійній художній діяльності та ін.), у музично-дидактичних іграх розвивати мелодійний слух, почуття ритму, музично-сенсорні здібності, розширювати коло музичних вражень слуханням музичних творів у грамзапису і сприяти тому, щоб діти відтворювали їх у сюжетно-рольових іграх. Застосовувати музику в сюжетно-рольових іграх можна по-різному: як ілюстрацію до дій матері (діти співають колискову), святкуючи День народження (танцюють, співають), або для відтворення вражень, одержаних від музичних занять, святкових ранків, вечорів, розваг. Для успішного розвитку таких ігор діти повинні знати багато пісень та хороводів на побутову тематику,

про різні професії, транспорт, народні пісні тощо. Такі твори є у програмовому музичному репертуарі (пісні: “Паровоз”, “Курчата” музика А. Філіпенка, “Літаки” музика І. Кишка, “Ідемо ми вулицями” музика Тілічєєвої, “Баю-баю” музика Красєєва; ігри: “Льотчики” музика Нечасєва, “Поїзд” музика Метлова, “Помічники” музика Шутенко, “Веселий музикант” музика Філіпенка, хоровод “Городна хороводна” музика Можежелова та ін.). Вихователь повинен заохочувати творчі прояви дітей, нагадувати про можливість використання у грі знайомої пісні, допомогти їм у музичному виконанні. Проведення у повсякденному житті музично-дидактичних ігор, які розучуються дітьми на музичних заняттях, сприяє музичному розвитку, дає змогу дітям розрізняти музичні звуки за тембром, висотою, ритмом, динамікою, за їх напрямком і характером. Наприклад, вчить дітей розрізняти звучання різних інструментів за тембром (грати якусь мелодію на піаніно, відстукувати ритмічний малюнок пісні на бубні, на барабані, а діти впізнають на якому інструменті він грав).

Розрізняти звуки за висотою (педагог співає нескладну мелодію, а діти повторюють, пропонувати розрізняти за висотою звучання двох бубнів, двох брязкальців чи трикутників, що відтворюють різні за висотою звуки). Дітей старшого дошкільного віку в ігровій формі навчати розрізняти напрямок звучання мелодії (вгору чи вниз); піднімати ляльку на рух мелодії вгору і опускати, якщо мелодія йде вниз. Розвивати у них почуття ритму, пропонуючи їм за ритмічним малюнком, відстуканим на барабані, впізнати знайому пісеньку або повторити її. В іграх типу “Гаряче-холодно”, коли звучання брязкальця чи бубна послаблюється або посилюється в залежності від віддалення чи наближення дитини до схованої іграшки, дошкільнята вчать розрізняти звуки за динамікою. Для проведення музично-дидактичних ігор потрібно мати магнітофон з записом музичних творів для дошкільників, дитячі музичні інструменти. Музику можна використовувати при розповіданні дітям казок, особливо тих, за сюжетом яких написані дитячі опери або складено інсценівки з музичним супроводом, запропонувати їм послухати у запису пісні окремих персонажів (наприклад “Пісню кози” з опери Коваля “Вовк і семеро козенят” та ін.).

Музика може мати місце і під час проведення бесід. Наприклад, розповідаючи дітям про свято Осені, можна пропонувати заспівати пісні “Гарна осінь” Попатенка, про зиму – заспівати пісні “Зима” Шутенко, “Зимовий ліс”, музика Чічкова та ін. Пісні, музику можна залучати і під час розглядання ілюстрацій та бесід за ними. Так, розглядаючи ілюстрації з зображенням зимових розваг, діти можуть заспівати пісні: “Голубі санчата”, музика Йорданського та ін., під час бесід за ілюстрацією, на якій зображені діти, що йдуть в ліс по гриби, проспівати пісні “На мосточку”, музика Філіпенка, “Ми ходили по гриби”, музика Верещагіна. Народні пісні-примовки, які широко використовуються на музичних заняттях для розспівування (“Сорока-ворона”, “Бім-бом” обробка Степового).

Пісні, музичні ігри, хороводи повинні мати місце і при ознайомленні дошкільнят з природою – під час спостережень (пісні “Осінь” Красєва,

“Ялинка”, музика Філіпенка), прогулянок, екскурсій. Пісні можна виконати і під час зображувальної діяльності дошкільнят. Наприклад, виліпили діти калачі і заспівали пісню Філіпенка “Калачі”, зробили аплікацію “Курчата” – заспівали пісню “Курчата” Філіпенка, намалювали літак і виконали пісню І. Кишка “Літаки”.

Музика є також постійним супутником ранкової гімнастики. Маршова пісня організовує початкову ходьбу, сприяє виробленню чіткості, ритмічності рухів. Музичний супровід гімнастичних вправ не повинен знижувати темп рухів або допускати великі паузи між вправами. Музика супроводжує й заключну ходьбу. У програмі дитячого садка в другій половині дня відведено 25 – 35 хв. для самостійної художньої діяльності дітей (зображувальної, літературної діяльності дітей, музичної, театралізованої). Дошкільнята за власною ініціативою малюють, ліплять, грають на дитячих музичних інструментах, драматизують казки, співають пісні, слухають музику в записі тощо. Для організації самостійної музичної діяльності кожна група дитячого садка повинна мати певне обладнання: магнітофон, набір дисків, різноманітні дитячі музичні інструменти.

Бажано мати в групі і альбом “Наші пісні” з картинками за змістом знайомих дітям пісень. Однією з важливих умов формування самостійної співочої діяльності є співи без музичного супроводу. Інтерес дітей до танцювальних рухів часто виникає після пропозиції вихователя повторити танок, який вони вивчали на музичному занятті. Виникненню самостійної музично-ігрової діяльності дошкільників сприятиме використання магнітофона із записом музичного супроводу до улюблених музичних ігор. Нагадуючи дітям про те, що можна заспівати, потанцювати, пограти на музикальних інструментах, організувати гру в театр та ін. Вносячи в групу нові атрибути, посібники, вихователь сприяє кращій організації самостійної художньої діяльності та розвитку творчих здібностей дітей.

Пожвавлення і радість вносять в життя дошкільнят вечори розваг. Вони дають їм змогу активніше, творчо виявляти себе в музичній діяльності, сприяють закріпленню здобутих на музичних заняттях знань та вмінь, виховують у них винахідливість, спритність, ініціативу, життєрадісність. Види вечорів розваг найрізноманітніші: ляльковий, тіньовий, настільний театр, ігри драматизації, вечори ігор-атракціонів, загадок, святкування дня народження дітей, тематичні вечори-концерти (“Пори року”, “Наш улюблений композитор”) та ін.

Музика – невід’ємна частина вечорів розваг. У ляльковому, тіньовому, настільному театрах, в іграх-драматизаціях вона допомагає створювати настрій, розкриває і підкреслює характер дійових осіб, сприяє ритмічності їх рухів, емоційному виконанню ролі.

На музичних вечорах, тематичних концертах та концертах художньої самодіяльності, вечорах музичних загадок, у драматизаціях пісень музика відіграє провідну роль. Вона пробуджує емоції дітей спрямовує їхні дії,

допомагає відчутти і передати засоби музичної віртуозності, розвиває музичні здібності дошкільників.

Вечори розваг проводять у другій половині дня один раз на тиждень для кожної вікової групи (іноді можна об'єднати дві групи разом). Музичні вечори потрібно проводити один раз на два тижні. До вечорів розваг готуються заздалегідь. Вихователь розучує з дітьми ролі, а музичний керівник вивчає з ними пісні, танці, музичні ігри, підбирає музику. Тільки завдяки спільним зусиллям вихователів і музичних керівників, їхньому тісному контакту пісні, ігри, танці ввійдуть у повсякденне життя дитячого садка, будуть сприяти всебічному і гармонійному розвитку дітей дошкільного віку.

«Роль педагога состоит в том, чтобы открывать двери, а не в том, чтобы проталкивать в них учеников», казав видатний німецький піаніст та педагог Артур Шнабель. Це глибоко справедливе зауваження. І тому на перший план висувається завдання, щоб дитячий садок навчав дітей мислити в музиці, і мислити морально. А це зуміє зробити лише творча особистість, яку нікуди не треба «проштовхувати»...

Сучасні наукові дослідження свідчать про те, що розвиток музичних здібностей, формування основ музичної культури потрібно починати в дошкільному віці. Відсутність повноцінних музичних вражень у дитинстві з складно заповнити згодом. Важливо, щоб уже в ранньому дитинстві поруч з дитиною опинився дорослий, який зміг би розкрити перед нею красу музики, дав можливість її відчутти.

Музичний розвиток має нічим не замінний вплив на загальний розвиток: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина робиться чуйною до краси в мистецтві і в житті.

В дошкільних установах музичним вихованням дітей безпосередньо займається музичний керівник. Від рівня його музичної культури, здібностей, педагогічної майстерності у великій мірі залежить рівень музичного розвитку його вихованців. Але, в кінцевому рахунку, успіх справи залежить від усього педагогічного колективу дошкільного закладу і від батьків, так як поза музичними заняттями є інші можливості збагачення дітей музичними враженнями, інші різноманітні форми здійснення музичної діяльності в повсякденному житті дитячого саду і сім'ї.

Важливо використовувати в роботі з дітьми повноцінну в художньому відношенні музику: це, насамперед класика і народні твори. Але для цього педагог повинен сам добре знати, любити, вміти піднести дітям, розповісти про неї.

Таким чином, під керівництвом музичного керівника і вихователя діти привчаються до спілкування з музикою. Основна роль вихователя в керівництві музичною діяльністю дітей – це співучасть у ній і до цієї роботи треба ставитися творчо.

І якщо нам вдасться долучити до музичного мистецтва наших вихованців, значить, життя музичного керівника і вихователя дитячого садка прожите не дарма.